

Бранка Такахаши

СОЊИЦА

Андреј ме је милион пута прекорио што врата отварам неопрезно, не гледајући кроз шпијунку, сваком ко покуца или притисне звонце, и прорицао да ћу се једног дана због тога силно кајати:

– Знаш како се твој вољени Београд у последње време криминализирао! Чу...

– Криминализовао, душо, *кримина-ли-зо-ва-о!*

– Добро, *-зо-ва-о!* Чула си како упадају усред бела дана и пљачкају народ. Јесте да нама немају шта да однесу, али ћеш бити срећна ако прођеш само са психичким траумама. Је л' ти то треба?

Јесте, био је у праву. Све сам то знала, и исто тако сам му милион пута обећала да ћу бити пажљива, али сам настављала по старом; још сам га нападала да је птица-злослутница, и да ће нам својим катастрофичарским предвиђањима навући беду на врат. И, морам рећи, имала сам више среће него памети, јер осим неколико Циганки, којих сам брзо успевала да се ослободим, непријатних незваних гостију нисам имала.

Али сам онда једног дана ипак долијала.

Захваљујући госпођи... не – *госпођи*, јер и цела појава, и опседнутост Русијом те врле даме просто вас терају да јој се обраћате са „*госпожо*” – дакле, захваљујући *госпожи* Вери Стаменковић, ја сам ненајављене посетиоце почела да проверавам тако што бих на звонце хитро изула папуче, затим бешумно, на прстима, дошла до врата, и, притајивши дисање, кроз злобно стакалце, које до крајње надреалистичке ружноће и непрепознатљивости претвара и најблискије лице, узела да процењујем да ли је дотични посетилац неко коме могу да признам да сам код куће и пустим га, евентуално, унутра. Због тога сам почела да се осећам сумануто, као лик из *Балканског шпијуна*, и Андрјуша се смејао,

тврдећи да сам се мало претерано уживела у улогу илегалца у сопственој кући, али је у суштини био задовољан мојим опрезом.

И, тако сам, дакле, једног дана, док сам још била несмотрена, отворила врата крупној, маркантној жени шездесетих година, а кад она рече како се зове и подсети ме на наш телефонски разговор од неколико дана раније, ја је позвах и да уђе. Додуше, и ту, на прагу, могла сам да јој кажем да је узалуд долазила, да новац који јој треба није код мене, као што сам јој неки дан раније преко телефона рекла, али је она изгледала решена да ту ствар рашчисти, и већ је, богами, била у предсобљу, кад ја видех да ми не преостаје ништа друго, него да задовољим форму домаћичке љубазности, и понудих је кафом.

Преферирала је чај – црни, по могућству, и замолила ме да га скувам *послабије*, јер јој срце нешто...

– Ако ми верујете, са срцем сам почела да имам проблеме у истом узрасту кад и мој отац, а кажу, и деда... – прво ми је довикивала из дневне собе, а онда се створила у кухињи, ваљда да надгледа спремање чаја.

– Да, да, по боји бих рекла да није прејак. Него, дајте да седнемо – рече, и поведе ме у *моју* дневну собу.

– И, шта кажете, ваша другарица се није јављала? – рече, пошто ме похвали за добро скуван чај и замоли за још мало шећера.

Моју другарицу су недавно, пред крај боравка у Москви, покрали, па је она позајмила нешто новца од свог познаника, а сина моје гошће, с тим што је требало да новац врати његовој мајци, онда кад буде имала. Примопредаја је требало да буде обављена преко мене јер моја другарица није била из Београда, а како је по повратку са тог злосрећног путовања отишла право у своје село, надомак Трстеника, где није имала телефон, ја појма нисам имала не само када ће *госпожа* Вера добити паре, него ни кад ћу ја видети своју пријатељицу. Ето, под таквим околностима сам се упознала са том женом, коју је у моју кућу довела, изгледа, више усамљеност и потреба за диваном, него утеривање тог безначајног дуга.

– Данас сам причала са Миланом... то је мој син, знате... Овај... каже Милан: у Москви је тако вруће, да размишљају... то он и Гаља, моја снаха – да инсталирају клима-уређај. Замислите – Москва, и клима-уређаји! Па, ја то не могу да замислим! А није тако било пре петнаест година кад смо ми... мој покојни муж и ја – кад смо ми живели у Москви... Еееех, кад се само сетим те предивне четири године! Одлазак у Русију био је испуњење моје највеће животне жеље ... – и, са драмско-патетичним отезањем последње три речи, *госпожа* Вера започе „Оду Руцији”, свечано и у великом стилу, као искићен прекоокеански брод кад се пушта у дебело море, на половидбу дугу и пуну

обећања. Као „Титаник”, помислих. И – о, иронијо судбине! – и том приповедању би писано да заврши једнако неславно, батргајући се у истој таквој леденој води.

– Знате, ја сам одмалена осећала приврженост према Русији. То су ми вероватно усадили чланови моје породице, тако изразито русофилске, да је један мој стриц нестало без трага и гласа '48. године, не подавши се преваспитању. Али мислим да је још пресудније утицала руска књижевност. Кад једна нација да такве гиганте, као што су Пушкин, Толстој, Достојевски – ви онда према њој, у целини, можете само поштовање да осећате. Чак страхопоштовање, додала бих. Па, само њих тројицу, генијалних и свевремених, да су имали, па да им Американци, са оним својим извиканим Хемингвејем, не буду ни до колена! – било је то предавање са таквим убеђивачким жаром, као да сам ја из све снаге опонирала. – А где су Чехов, Булгаков, па Пастернак, и Набоков, за кога већина Американаца и не зна да га је родила мајчица Русија?! А тек песници! Блок, Јесењин, Бели, па Тјутчев, код нас мало познат, али изузетан песник-филозоф... Мени су, као жени, лично најближе Ахматова и Цветајева, и ...овај... морам да признам да сам и сама, у окружењу тог предивног, моћног језика, почела помало да пишем поезију... Не, не замишљам ја да сам сада неки песник, нити бих покушала да објавим књигу – ја то више, онако, за себе, а ево, могу и вама да одрецитујем неколико стихова из моје поеме *Русија – зора и сумрак века...* – те, не чекајући моју реакцију, загледана у једну тачку мало испод плафона, са руком на импресивним грудима, поче да ниже риме:

О, Русијо, мајко свих Словена,
Твој је симбол нежна, плавоока жена.
Стојиш моћна, к'о непробојна стена,
На тебе је љубоморна хладна Васељена.

Зарудело је небо века од палежа бесних бољшевика,
На лепоту и памет поче беспошtedна хајка,
Нестадоше милиони, без ропца, без крика,
Очи је исплакала многа, у црно завијена, мајка...

Ту сад иде део који управо преправљам, па, кад буде готов, чућете и остатак! – рече врцкаво-зачикујућим тоном писца који својој верној, нестрпљивој публици обећава интересантне преокрете у следећем наставку романа. Очи јој, напротив, нису одавале такву самоувереност; било је јасно да жели да чује мој суд.

Ја направих израз лица као да дубоко размишљам и анализирам, док сам заправо тражила најбезболнији начин да избегнем очекивану експертизу.

– Интересантно... – рекох отегнуто и вишезначно, а у себи додадох: ... шта ли би на оно *мајко свих Словена* рекли Чеси?!”

– Ма, не! Не, па, свесна сам ја да то нису професионални стихови... а уз то, на нашем језику – који ја, да се разумемо, веома волим и сматрам богатим – ипак нема ту снагу; требало би то написати на руском да би се добила та пуноћа и експресивност... А ви... руски говорите? – први пут показа интересовање за мене.

– Да, ја сам русиста по професији – одговорих, питајући се да ли ће је то, што познајем материју о којој говори, ућуткати, или напротив, додати уље на ватру, али се испостави да наш разговор добија интересантан заокрет:

– Да нисте можда студирали код Софије Миленковић?

– Да... Познајете... је? (Ту сам се неколико секунди мучила да изговорим „професорку”, али ни овај пут то нисам могла да превалим преко уста, па је та *пјерсона*, као и у студентским данима, добила само личну заменицу.

– Мх!- презриво шмикну кроз нос *џосјожа* Вера. – Мало је рећи да је познајем! Соњица и ја смо *јаааааааа*ко блиске, – рече, са руком на грудима, гласом којим је декламовала своје стихове. – Петнаест година смо нераздвојне! Она је, додуше, јако заузета, али за мене, да се разумемо, увек има времена! Па, ми смо у Москви четири године делиле добро и зло.

Сигурно ваше добро и њено зло! – прокоментарисах ја у себи.

– Соњица је тада била на докторским студијама, и пролазила је, и лично и професионално, кроз тежак период – поче *џосјожа* Вера своју „Оду Софији” тихим, завереничким гласом, а онда подиже и тон и претећи прст, и фиксирајући ме жарким погледом својих угљених очију, рече: – Али то, молим вас, да остане међу нама!

– Наравно – рекох, смерно оборивши поглед. Лепо видим ја – биће пикантерија! – почех чак и да римујем под утицајем своје посетитељке.

– Соњицу је у Београду чекало професорско место чим докторира; ви знате Богдана, њеног оца и професора на вашој катедри – е, па Богдан је планирао превремено да се пензионише, да Соњечка не би губила време. А моја Соња вам је за све, само не за просвету! Све и да је у питању тако уважено звање универзитетског професора. Соњечка вам је динамична особа, није од оних што ће се загњурити у књиге. Она је препаметна и способна у лету да прикупи свакаква знања, али није књишки мољац! Мојој Соњици би највише одговарао посао брокера на берзи – такав је то темперамент...

А, тако, значи, за сва она неодржана предавања, за све оно наше узалудно чекање да се појави Њ.в. Софија Богдановна, није крива Со-

њица, крив је темперамент, крив је њен немиран дух. И за неприкрито набацивање младићима са наше групе, и за то што је дете, које је око четрдесете родила после година и година мукотрпног лечења, утрапила родитељима, а она наставила да витла по белом свету – крив је темперамент, шта ћете?! Сад кад све то знам, пуна сам разумевања за нашу Соњицу!

– ... Али... није могла да изневери очева очекивања и тешка срца се вратила у Београд. Додуше... био је ту још један разлог што јој се није одлазило из Москве... eeeeeh, кад се само сетим шта је све пропатила због тог свог Сергеја, колико је само суза исплакала на мом рамену... Мој Марко је, нек' му је лака земља, имао нешто против ње, и грдио ме кад сам ноћи проводила тешећи је, завитлавао ме, звао Мајка Тереза. Али како да оставим човека у невољи, и то неког тако блиског, неког ко се тако везао за мене?! Само, молим вас, ником ни речи!

Наравно – говорило је моје упреподобљено лице, док сам у себи мислила: Е, Верочка, Верочка, ваш се Марко, нек' му је ваистину лака земља, у људе разумео много боље него ви!

– Тај Сергеј је, као за ђавола, био леп као бог, и страшно је био популаран, како међу својим земљакињама, тако, богами, и међу нашим девојкама. Сви су знали да он истовремено има неколико партнерки, и све оне су знале једна за другу; неке су то трпеле, неке су, увређене, одлазиле, а моја Соњечка, у свему другом трезвена и паметна цурица – изабрала најгору могућу варијанту: није могла са тим да се помири, али ни да оде, па су се нон-стоп свађали, растајали и мирили. Краће речено – живце јој је покидао. Ја јој кажем: Соња, мани се те барабе, није вредан твојих суза! Најпаметније би ти било да са тим Русима немаш ништа; је л' видиш да знају само да пијанче и трче за сукњама! Ме... – ту је ја прекидох; просто сам морала да интервенишем:

– Извините, али са таквом уопштеном оценом руских мушкараца не могу да се сложим! Андреј, мој муж, нити пије, нити показује интересовање за друге жене које би мене могло да вређа!

– Јао, молим вас, извините! Ма, не мислим ја то стварно тако – правдала се *џосџа* Вера оним својим покретом дубоке искрености, стављајући обе руке на груди. – Ја сам то преувеличала јер је та Соњина залуђеност Сергејем претила да је упропасти, и, као што ћете видети, у извесном погледу ју је и упропастила. Остаде моја сирота Соњечка у другом стању! А онај скот, наравно, није имао намеру да се жени, те она, шта ће, оде на абортус. Једва је жива остала... Колико сам само дана и ноћи пробдела над њом док се није опоравила! Али то није било све: испоставило се још и да ју је заразио неком болештином, и осудио је да никад не упозна радост материнства... – у исти мах је тронута и бесно поентирала *џосџа* Вера.

– Шта, зар ви не знате? – била сам збуњена ја. – Има скоро годину дана како је Софија родила сина...

Ужаснуто изненађење згужва лице ове добротворке. Као да је суманутом брзином протутњао камион и све блато улице набацао на њен бели капут – и још горе; као да је управо сазнала да је усвојено дете – и још горе; као да јој је муж признао да ју је годинама варао – и још горе. А ја нисам знала чији је грех већи: Софијин – што ју је држала у незнању, или мој – што сам јој рекла.

Релативно брзо се прибрала:

– Моја Соњица... има сина... Па, то је дивно! Морам одмах да је зовем... – рече, и поче сметено да скупља своје ствари.

*

Прошло је неколико недеља у којима сам усавршила технику бешумног прилажења вратима и селекције посетилаца, кад се једног дана опет појави *госпожа* Вера. Моја дужна пријатељица се није јављала, а ја нисам имала ни времена, ни жеље да опет слушам о Русији и о Соњечки. Док сам се колебала шта да урадим, Вера још једном притисну звоно, па прислони уво на врата. Ја се једнако тихо, на прстима, удаљих, у себи је молећи да ми опрости: Извините, Верочка, *нисам код куће...*